

Je pijn kunnen doen, is een kinderrecht!

Kinderen zijn ons grootste goed. Iedereen die voor hen zorgt, is natuurlijk sterk bezig met hun veiligheid. Hoe brengen we die terechte zorg in evenwicht met bijvoorbeeld het recht van kinderen om buiten te spelen in een avontuurlijke omgeving? Het recht ook om zich eens pijn te doen? Als we alle risico's willen uitsluiten, maken we dan geen saaie speelomgeving met een vals gevoel van veiligheid?

Aanvaardbare risico's

Op een studiedag van het Vlaams Platform voor Buitenschoolse Opvang brak de Vlaamse Kinderrechtencommissaris Bruno Van Obbergen een lans voor uitdagende speelruimtes, en het recht voor elk kind op avontuur. Het recht om zich pijn te mogen doen of zich vuil te maken. Buiten spelen op een boeiend terrein heeft bovendien een grote pedagogische waarde.

Maar er is ook de regelgeving – met allerlei bepalingen rond veiligheid – op Vlaams, Belgisch en Europees niveau. Volgens een aantal opvanginitiatieven zetten al die regels een rem op een prikkelende speelomgeving. Maar is dat wel zo? 'Enkele elementen in de regelgeving hebben inderdaad te maken met veiligheid', zegt Els Pauels, stafmedewerker Kwaliteitszorg Kinderopvang bij Kind & Gezin. 'Zo staat in de Vlaamse regelgeving voor kinderopvang dat opvanginitiatieven de lichamelijke en geestelijke veiligheid van kinderen moeten garanderen, zodat ze geen onnodige letsels oplopen. Dat houdt in dat er geen onnodige, onaantvaardbare risico's zijn. Maar tegelijk heeft de regelgeving aandacht voor het pedagogische element: je moet elk kind alle kansen op ontwikkeling geven. Dit doe je door ervoor te zorgen dat kinderen zich goed voelen in de opvang en door hen voldoende uit te dagen. En die twee elementen hoeven niet met elkaar te botsen.'

Buiten spelen: veiligheid versus avontuur

Want risico's zullen er altijd zijn, en dat mag ook, tenminste als ze 'aanvaardbaar' zijn. Maar wat is dat? 'Dat betekent uiteraard dat kinderen geen onherstelbaar letsel oplopen', zegt Els Pauels. 'Daarnaast is het belangrijk dat kinderen het gevaar kunnen herkennen én dat de risico's de speelwaarde van een terrein verhogen.' Zo heeft een spijker in een glijbaan weinig speelwaarde en daarom verwijder je deze natuurlijk. Een boomstronk aan de rand van het terrein waar kinderen over kunnen struikelen, is een ander verhaal.

Regelgeving als excuus

'Een ideale speelruimte is als de wereld zelf. Die mag gerust moeilijkheden of uitdagingen hebben, want die nodigen kinderen uit om die aan te pakken en te overwinnen', zegt Peter De Keyser, medewerker bij het onderzoekscentrum Kind & Samenleving. 'Als je een speelruimte zonder risico's wil, eindig je met een 'rubberwereld' waar kinderen zich nooit pijn kunnen doen. Zo'n omgeving is echter ook niet aantrekkelijk of stimulerend. Bovendien zorgt zo'n steriele omgeving voor een vals veiligheidsgevoel. Want juist door te spelen, leren kinderen omgaan met het leven en dus ook met risico's.'

Een ideale speelruimte is als de wereld zelf, met moeilijkheden en uitdagingen

'Een prikkelende buitenspeelruimte helpt de kinderen in hun motorische, mentale en sociale ontwikkeling', zegt Els Pauels. 'Ze leren bewegen, hun fantasie gebruiken, omgaan met andere kinderen, ze kunnen zich uitleven, hun frustraties van zich af ravotten enzovoort. En er komt een groot stuk natuurbeleving bij. De natuur nodigt hen als vanzelf uit om op ontdekking te gaan. Kinderen leren wat hard, zacht of breekbaar is, ze kunnen met takjes aan de slag. Wat is er mooier

dan de verwondering op peutergezichtjes als je met ze door pas gemaaid gras trappelt?'

De buitenruimte staat onder druk, zeker in de stad. Kinderen hebben vaak bitter weinig mogelijkheden om zich uit te leven in de natuur. Opvanginitiatieven kunnen kinderen die kans vaak wel bieden. Vanwaar dan toch de schrik bij sommige begeleiders om kinderen op eigen houtje buiten te laten spelen op een terrein met heuveltjes, boomstronken, rotsblokjes, verstopplaatsen, noem maar op? Zijn de veiligheidsaanbevelingen dan toch niet te streng? Of speelt er iets anders mee? 'Wat veilig is, hangt af van situatie tot situatie. Telkens opnieuw moet je de aanwezige risico's goed inschatten', zegt Peter De Keyser. 'Dus met de veiligheidsaanbevelingen en je pedagogische visie in je achterhoofd, bekijk je per terrein wat mogelijk is en hoe je onaanvaardbare risico's kunt bijsturen. Dit is natuurlijk geen eenvoudige klus. Soms willen opvanginitiatieven liever meteen elke kans op letsel uitsluiten. Vaak gebeurt dit uit angst dat ze met de vinger worden aangewezen als er iets voorvalt. En dan is de regelgeving toch vaak een excuus.'

Goede begeleiding, duidelijke spelregels

'Het is zeker niet verkeerd om alert te zijn. Sterker nog, het is ook nodig. Soms kunnen kinderen echter te weinig buitenspelen omdat er bijvoorbeeld te weinig mensen zijn om toezicht te houden', zegt Els Pauels. 'Daar kun je vaak een mouw aan passen. Organiseer het toezicht bijvoorbeeld zo dat je voldoende overzicht hebt op het hele terrein. Tegelijk hoeft je kinderen niet altijd bij het handje te pakken. Laat hen zelf hun spel kiezen en maken. Dat is natuurlijk leeftijdsgebonden, maar ook kleintjes kun je wel eens alleen aan de slag laten gaan.'

Maar de inspecties hebben toch vaak niet mis te verstane punten van kritiek op een boom in het midden van het terrein of het kamp dat erin is gebouwd? Els Pauels: 'Als er risico's zijn, zal de controleur natuurlijk vragen: "Hoe ga ➤

Els Pauels

Peter de Keyser

je ermee om?" Dat houdt niet per se een afkeuring in, als je daar zelf al maatregelen voor hebt uitgedacht. Al vatten mensen het al snel op als "Oei, er is een risico en dus mag het niet."

'Ik was onlangs in een kinderopvang, waar ze in de buitenruimte ooit kampen bouwden', vertelt Peter De Keyser. 'Daar kreeg ik te horen: "De controle heeft dat afgekeurd en nu mogen we dat niet meer doen." We hebben toen contact opgenomen met de controleur. Hij had inderdaad opmerkingen gemaakt. Maar hij had ook vastgesteld dat, door de begeleiding en de duidelijke spelregels, het kamp perfect veilig was. Hij had het dus helemaal niet afgekeurd.'

Gezond omgaan met grenzen

Zoeken ontwerpers van speelterreinen stilaan dat evenwicht tussen avontuur en veiligheid niet opnieuw weer op? Els Pauels: 'Ik denk dat dit altijd zo geweest is. Er is nooit een echt verbod geweest. Ik kan me wel voorstellen dat opvanginitiatieven door de regelgeving die een twaalf jaar geleden is ingevoerd, een tijdje extra voorzichtig waren. Sowieso denk ik dat begeleiders altijd met veiligheid bezig zijn. Dat is goed. De regelgeving zet die aandacht op scherp, en misschien hebben sommigen dat als beknottend ervaren.'

'Jaar na jaar stellen we vast dat steeds meer lokale besturen en opvanginitiatieven de regelgeving nu wel kennen en meer rekening houden met de geest ervan', zegt Peter De Keyser. 'In elk Europees land stel je vast dat mensen op zoek gaan naar een antwoord op dezelfde vraag: Hoe zinvol zijn de grenzen die we trekken en hoe kunnen we er op een gezonde manier mee omgaan? En dat is positief.'

Maar dan hadden we het nog niet over de ouders. Begeleiders kunnen heel wat voorbeelden aanhalen van discussies over vuile vlekken, blauwe plekken en schrammetjes. 'Er zullen altijd ouders zijn die mopperen', glimlacht Els Pauels. 'Maar de meeste ouders zijn wél tevreden met de kansen die hun kinderen krijgen in de opvang. Een goede dialoog hierin is belangrijk. Leg uit waarom je avontuurlijk spel belangrijk vindt. Probeer te achterhalen waarom ouders vragen of opmerkingen hebben. Zo krijg je ook inzicht in wat ouders belangrijk vinden en kun je samen praten over een goede aanpak.' ◀

Ravotten in Europa

De jongste editie van *Kinderen in Europa*, een gezamenlijke publicatie van pedagogische tijdschriften uit achttien Europese landen, behandelt het thema 'Avontuur in de natuur'. Daarin kun je enkele mooie voorbeelden lezen van hoe je een creatieve buitenspeelruimte kunt creëren en gebruiken.

In het Noorse plaatsje Bodø bijvoorbeeld willen de gemeente en de scholen met een 'opvoedingsplan' kinderen meer fysieke activiteiten laten ondernemen. Buitenspeelruimtes bij kleuterscholen en kinderdagverblijven zijn in de regel zes keer groter dan de binnenruimte. De klemtoon ligt op natuurlijke speelzones, zoals heuvels en bomen.

In Denemarken bestaan allang kindercentra waar kinderen buiten leven en spelen. Een mooi voorbeeld zijn de *skrammellegeplads* of 'prulspeelplaatsen', waar kinderen gebruikmaken van afvalmateriaal om speelgoed van te maken. Een educatief speelterrein, zeg maar, dat uitgerust is met houten panelen, bakstenen, tegels, karren enzovoort. Tientallen jaren al worden die 'prulspeelplaatsen' opgevolgd, met een duidelijke vaststelling: kinderen verwonden zich zelden en leren de risico's beter onder ogen zien.

De Italiaanse VKE ten slotte is een vereniging van vrijwilligers die speelterreinen in het Italiaanse Bolzano beheert. Bij de aanleg van speelterreinen gaan zij uit van de spelbehoeften van de kinderen. Zo lukt vrij spel beter in een veranderbare 'actieruimte'. Allerlei zintuiglijke ervaringen – zoals spelen met zand, aarde, water en lucht – werken ontspannend. Bezig zijn met en in de natuur helpt kinderen bovendien om het leven te leren begrijpen, besluit de VKE.

Meer info: *Kinderen in Europa*, nummer 19, winter 2010, 'Avontuur in de natuur'.

Wil je hiervan een exemplaar? Stuur een mail naar info@vbjk.be, of bel: +32 (0)9 232 47 35